

Cronica Internă

„Reformele“

Am văzut, în cronicile precedente, că starea mizerabilă a țaranului se datorește în primul rînd repartizării nenormale a proprietății funciare, care pe deoparte a dat naștere sistemului nenorocit de exploatare a moșiilor prin cămătărie, vestitelor „trusturi“ etc, iar pe de altă parte a creat înfricoșatul mecanism de presiune al tocmelilor agricole.

Am arătat de asemeni, că, mulțumită acestui complex de împrejurări caracteristice sistemului nostru agrar, cel puțin de patruzeci de ani încoace partea țărănimii din venitul național scade mereu, și că nu se poate găsi vre-o îndreptare decît într'o serie de măsuri, care direct sau indirect ar tinde să urce partea de venit cuvenită țaranului.

În lumina acestor considerațiuni putem acuma judeca întreg planul de reforme al guvernului actual, chemat la cîrmă în urma răscoalelor țărănești, avînd de „platformă“ manifestul adresat țărănimii în numele M. S. Regelui.

Măsurile, prin care guvernul voește să vindece relele regimului nostru agrar, se pot clasifica în trei categorii distincte :

Unele din aceste măsuri tind să mărească suprafața de pămînt cultivabil în mîinile țărănimii, și astfel, schimbînd raporturile în ce privește întinderea proprietății latifundiare față de mica proprietate țărănească, să lovească răul chiar la rădăcină ;

Prin altă serie de măsuri se tinde la suprimarea, în o măsură oarecare, a intermediarului dintre marele proprietar de pămînt și micul cultivator, țaranul,—la suprimarea arendașului și în orice caz la înfrînarea „trusturilor“ ;

Însfîrșit al treilea rînd de măsuri, în așteptarea rezultatelor mai mult sau mai puțin îndepărtate, ce trebuie să decurgă din reformele menționate, caută să modereze cel puțin efectele regimului agrar actual, să slăbească gradul de presiune cu care el apasă asupra țărănimii, acordîndu-i-se acesteia un minimum oarecare de dreptate și ocrotire.

În legătură cu ulla categoria de legiuiri, în parte înfăptuite chiar și în parte numai proiectate încă, trebuie să punem și a patra serie de măsuri, dacă voiți,—toate reformele relative la organizația administrativă

sau judeciară, care de asemenea au de scop de a realiza mai multă dreptate și orînduială pentru satele noastre.

* * *

Dintre proiectele care au de obiect schimbarea însăși a raporturilor între întinderea proprietății latifundiare și a celei țărănești, cea mai mare însemnătate, desigur, o are *Casa Rurală*.

Și nimic nu e mai caracteristic pentru viața noastră de stat, decît forma în care a trebuit să îmbrace legiuitorul această instituție, menită să îndeplinească funcțiunile cele mai însemnate din punctul de vedere al dreptății sociale și al conservării naționale.

Dacă din punctul de vedere formal Casa Rurală nu e decît o instituție de credit, ce are de scop de a înlesni niște transacțiuni banale de vindere și cumpărare între proprietarii ce caută să se desfacă de moșiile lor și țăraniî nevoiași de pămînt, în fond însă e vădit, că această instituție, care tinde la o mai dreaptă repartizare a pămîntului într'o țară în care agricultura este aproape singurul izvor de existență și avuție, e un organ pe care statul, ca reprezentant al intereselor sociale și naționale superioare, nu-l poate privi ca o simplă întreprindere de ordine financiară privată,—e o instituțiune de stat, în sensul cel mai adevărat și mai larg al cuvîntului.

Și pretutindeni, unde s'a simțit nevoia creării unei astfel de instituțiuni, în Rusia, în Germania, în Irlanda sau în Anglia, ea totdeauna a luat caracterul unei instituții de stat.

La noi însă, foarte puțini sînt partizani ai organizării Casei Rurale ca instituție de stat. Și cu drept cuvînt: aceasta este o mărturisire interesantă pentru viitorii istorici, că „statul“ în România de astăzi e un instrument în minile celor cîteva sute de „familii domnitoare“ ale citadelor noastre electorale, care, după părerea unanimă, aproape, a oamenilor de stat din România, numai decît ar abuza de această instituțiune în dauna țărănimii și în dauna intereselor sociale și naționale superioare; așa încît o instituție financiară privată prezintă astfel mai multe garanții prin stavila pe care o opune abuzurilor interesul acționarilor.

În fața părerii unanime, mă înclin, și înregistrează aici numai această manifestare a stării morbide în care am căzut, ca o nouă dovadă a necesității urgente de a reforma însăși bazele acestui extraordinar „stat“ pus la carantină de toți fruntașii și conducătorii lui. Dar, pentru moment, această chestie nu ne interesează.

Necontestabil însă, caracterul de instituție privată atrage după sine mari neajunsuri. Interesul de stat, interesul social nu poate să nu cedeze adesea pasul considerațiunilor de ordine străină. Aceasta rezultă chiar din aerul de timiditate, care respiră din toată economia proiectului votat de Camera deputațiilor.

Voiu reveni poate altă dată mai pe larg asupra organizării ce

s'a dat Casei Rurale. Socot că această organizare nu este definitivă, că, după cîțiva ani, experiența ne va sili să revenim în multe privinți asupra legii de astăzi. Acuma însă voesc mai mult să caracterizez economia generală a planului de reforme, prezentat de guvern.

Casa Rurală, pentru a-și îndeplini misiunea ei din punctul de vedere al interesului de stat, vădit nu poate, cum așa de bine a arătat, în cuvîntarea sa, cea mai documentată și serioasă din cîte s'au pronunțat cu prilejul discuțiunii acestei legi în Cameră, d. Vintilă Brătianu,—nu poate, zic, urmări direct crearea proprietății mijlocii; aceasta trebuie să rezulte dela sine, prin ridicarea firească și spontană a elementelor mai vrednice și mai viguroase din sinul țărănimii, pentru a cărei expansiune normală trebuiesc înlăturate toate piedicile artificiale, ce decurg din situația actuală.

Dar proiectul guvernului a fost, vădit, înfrînit de tendințele contrarii. Semnalez numai avansul prea mare, ce se cere dela țărani cumpărători de loturi,—cu toate că li se cere și un capital însemnat în vite și instrumente de muncă; oprirea ineptă de a uza, în limite normale, de creditul Băncilor populare (parcă se tinde a se da o primă de încurajare camatarilor sătești...), etc...

Recunosc că aceste neajunsuri se pot cu greu înlătura, cu tipul admis al Casei Rurale.

În orice caz, și așa cum a fost întocmită Casa Rurală, ea poate da rezultate binefăcătoare, dacă va fi condusă cu energie și inteligență.

Chiar unul din oratorii opoziției din Cameră, căutînd să micșoreze rezultatele ce se pot obține prin Casa Rurală, a afirmat că ea poate transmite în minile țărănimii cel mult cîte 3.000 ha. anual în fiecare județ.

Dar aceasta ar însemna o deplasare de proprietate în minile țărănimii a 1.000.000 de ha. în zece ani,—*un sfert* din întinderea totală a proprietății mari. Cu acest tempo, în douăzeci de ani ar putea intra în minile țărănimii o *jumătate* din întinderea totală a proprietății mari de astăzi, iar numai în treizeci sau în patruzeci de ani—*a trei pătrimi* sau chiar a *întregii* proprietăți mari.

Față de politica noastră agrară din trecut, în acei patruzeci de ani dela desființarea clăcii, aceste rezultate la care *poate* să ajungă țărăniimea prin Casa Rurală, nu îndreptățesc pesimismul oratorului opoziției. Vădit că putem, cu ajutorul Casei Rurale, treptat, fără salturi bruște și fără perturbare în sfera raporturilor economice, să dăm orice întindere am voi proprietății țărănești, în măsura în care vom crede util pentru economia națională, sau după gradul de cultură, după măsura de vrednicie și energie de care va da dovadă țărăniimea noastră. 1).

1) Cronica de față fusese dată la lipar, cînd ziarele ne-au adus vestea unui nou „acord“ relativ la Casa rurală... Nu știu încă în ce constă acest acord, ar fi regretabil dacă el ar îngusta operațiunile Casei rurale...

* * *

Alături de Casa Rurală, vor produce o deplasare directă în mâinile țărănimii a unei întinderi destul de însemnate de pământ și dispozițiile relative la islazurile comunale din Legea tocnelilor agricole (vre-o 300.000 de ha.), despre care vom vorbi mai jos.

Pe lângă terenurile ce vor cădea direct în mâinile țărănimii cu ajutorul Casei Rurale sau ca islazuri comunale, în aceeași ordine de idei trebuie să amintim și legea făgăduită prin manifestul regal, după care moșiile statului, precum și ale altor „persoane morale”, nu vor mai putea fi arendate decât țăranilor individual sau obștiilor satești.

Toate aceste măsuri, mărind întinderea de pământ cultivabil pus la dispoziția țărănimii, *oricât de scump* ar trebui să plătească pentru moment aceasta țărani, vor permite pe de o parte țărănimii să impună mai cu înlesnire condițiuni de muncă mai prielnice, iar pe de altă parte, întrucât pe viitor toată creșterea rentei în ce privește pământurile căzute în mâinile țăranilor va profita numai acestora, se asigură astfel într'un timp apropiat și creșterea părții din venitul național cuvenit țărănimii. Bine-înțeles, dacă... legiuirile respective se vor aplica cu sinceritate și energie...

Poate și mai mare însemnătate pentru țărănime, decât cumpărarea de pământ cu ajutorul Casei Rurale, în legătură cu arendarea obștiilor satești a moșiilor statului, etc.—ar avea a doua serie de măsuri, proiectate în scop de a favoriza arendările moșiilor particulare către obști de țărani, prin restrângerea arendașiei și desființarea „trusturilor”.

Nu putem ști care va fi soluțiunea propusă de guvern în acest scop,—probabil se va recurge la măsuri de ordine fiscală.

Dar oricare va fi modalitatea prin care se va urmări rezolvirea acestei probleme, nu se poate tăgădui, că pe această cale am putea ajunge la rezultate serioase, cu minimum de sacrificii din partea proprietarilor și cu maximum de foloase pentru țărani.

În adevăr, în acest chip s'ar putea ajunge la creșterea venitului țărănimii prin suprimarea numai a unui intermediar inutil în economia națională, a arendașului.

Cu acest mijloc s'ar putea cu cea mai mare înlesnire asigura muncitorului, fără nici o perturbare a vieții economice, întinderea de pământ de care are nevoie, fără să i se impună mari jertfe financiare, și în același timp venitul proprietarului nu numai n'ar scădea necesar, ci ar putea chiar să crească și el. Toată operația s'ar face pe sama acelei părți din venitul național care astăzi cade în mâna arendașului,—de multe ori străin.

Măsurile bine chibzuite în această direcție, întâmpinînd, firește, mai puțină rezistență din partea proprietarilor, care reprezintă cea mai mare forță politică în situațiunea de azi, ar putea chiar să compenseze insuficiența celorlalte întocmiri din planul de reforme cuprinse în manifestul regal, fiind dat mai ales felul cum ele au fost realizate până acum.

Să sperăm că cel puțin în această privință așteptările societății noastre nu vor fi decepționate...

* * *

În sfîrșit, până ce efectele tuturor măsurilor de mai sus se vor simți în viața noastră economică cu destulă putere, o deosebită însemnătate are legea tocmelilor agricole, care urmărește să asigure țaranului, în marginile raporturilor agrare actuale, condițiuni de muncă mai omenești.

Una din cauzele de căpitenie, pentru care munca țaranului nostru a fost întotdeauna depreciată, se datorește situațiunii lui nenormale ca proprietar al unui petec neîndestulător de pămînt, pe care nu'l poate părăsi, și pentru munca căruia el are nevoie de vite; anomalia decurge din „necesitatea inexorabilă” pentru el de a căuta pentru hrana vitelor sale imaș și fineață pe moșia vecină, la o îndepărtare compatibilă cu trebuințele gospodăriei. În asemenea împrejurări proprietarul moșiei, vădit, îi poate dicta condițiunile cele mai grele, și țaranul e dator să le primească, căci altfel rămîne fără vite, și deci fără putință de a-și munci ogorul.

Dîndu-și samă de această situațiune Ministrul de interne, d. I. Brătianu, în proiectul inițial al legii asupra tocmelilor agricole, găsisese o soluțiune, care satisfăcea în această privință toate cerințele.

În adevăr, proiectul prevedea crearea de *islazuri comunale*, pentru toate satele noastre, impunînd în această privință tuturor proprietarilor o servitute legală, care asigura pășunea necesară vitelor țărănești cu un preț rezonabil, fără ca în același timp proprietarii și arendașii să mai poată specula asupra nevoii țaranilor.

Soluțiunea aceasta nu numai că reprezenta în sine un mod mai rațional de a rezolvi problema în ce privește regimul tocmelilor agricole, dar mai avea și o deosebită însemnătate și din alt punct de vedere.

Rezultatele reformelor întreprinse nu se vor resimți la țară decît într'un timp mai mult sau mai puțin îndepărtat. Crearea de islazuri comunale, care după concepția inițială transmitea imediat în minile țărănimii, sub formă de servitute, aproximativ 1.000.000 de ha, și care asigura astfel țărănimii puțința de a rezista presiunii arendașilor și a proprietarilor — ar fi dat masei întunecate dela sate o cheazășie pentru viitor, ar fi încredințat-o de hotărîrea guvernului de a lua asupra-și cu energie și sinceritate apărarea intereselor țărănești.

În starea actuală a spiritelor dela sate, acest efect moral imediat

are astăzi o însemnătate poate mai mare chiar decât rezultatele economice ale legiului agrare; potolirea spiritelor la sate, încrederea în intențiile lui, pe care guvernul ar fi sădit-o în inimile sătenilor ne-ar fi dat răgazul și liniștea necesară pentru a urmări într-o operă legislativă *de longue haleine* dezlegarea tuturor dificultăților situațiunii actuale.

Din nenorocire, o opoziție neînfrînată, violentă până la anarhie, în privra acestei soluțiuni simple și binefăcătoare, a împiedecat realizarea ei. Guvernul a avut slăbiciunea de a ceda în fața amenințărilor de „revoluțiune boerească”, și de a adopta, prin cunoscutul „acord”, soluțiunea „împăciuitoare”, prin care nu și-a asigurat nici recunoștința proprietarilor, dar a clătinat încrederea țărănimii și chiar a acelor elemente ale societății noastre ce nu sînt orbite de interese de castă.

Pentruca să fiu drept trebuie să spun, că, întrucît nu mă îndoesc de intențiunile curate ale autorilor reformei, nu pot afirma că guvernul ar fi avut puțința, *de fapt*, să aleagă altă cale; nu știu adică, dacă, în împrejurările concrete în care, la noi, se desfășoară acțiunea guvernamentală, guvernul *ar fi fost în stare* să înlătore „acordul” și soluțiunea vizorită din ele...

În orice caz, clasele noastre diriguitoare au pierdut poate unicul prilej de a mai micșora prăpastia ce le desparte de lumea satelor și de a pune începutul unei îndrumări spre o adevărată *pace socială*.

Cu toate acestea, nu trebuie să cădem în excesul de a lăgădui marea însemnătate a legii tocmelilor agricole, chiar așa îngustată cum ea a eșit din dezbaterile Corpurilor legiuitoare.

Inovația cea mare a legii constă în faptul că, stabilind norme mai drepte în ce privește întocmirea contractelor de muncă la țară, ea în acelaș timp încearcă organizarea unui control serios, care să asigure aplicarea mai sinceră a acestor norme.

Dacă chiar legile agrare de până acuma ar fi fost cinstit și energetic aplicate, n'am fi ajuns la situația de astăzi. Cine știe, de pildă, că vestitele „rușfeturi”, despre care s'a vorbit atîta în discuțiunile Parlamentului, sînt formal oprite prin legea d-lui Carp (art. 4)? Dar această oprire, ca și alîtea altele, a rămas literă moartă.

Tot succesul reformelor de astăzi atîrnă de măsura în care ele vor fi aplicate.

* * *

Am spus în cronică din Decembrie că ar fi absurd și nedrept, cită vreme din Parlament va lipsi „marele interesat”, cită vreme nu va fi schimbată însăși baza vieții noastre politice, ar fi, zic, absurd și nedrept să cerem rezolvirea definitivă, o soluțiune desăvîșită a problemei agrare. Trebuie să ne mulțumim dacă măsurile luate vor asigura, pentru un timp cel puțin, liniștea la sate, dacă ele ne vor feri de zgudului ca acela din Martie trecut.

Putem avea nădejdea că *acest* rezultat ne este asigurat ?

Un viitor foarte apropiat ne va da răspunsul la această întrebare. N'aș avea curajul să fac o afirmare mai categorică, fiindcă ne lipsește un element de apreciere, și anume: dacă, mai ales față de pece-tea de timiditate pe care o poartă reformele noastre, țărănimea va avea destulă încredere pentru ca să aștepte rezultatele lor.

Dacă satele ne vor acorda credit doi, trei ani de zile, e sigur că, cu toate imperfecțiunile semnalate ale acestor legiuri, din complexul lor nu poate să nu rezulte o îmbunătățire reală a condițiilor noastre a-grare: pe deoparte muncitorul de pământ va putea să aibă la dispoziție o porțiune tot mai mare de teren cultivabil; intermediarul între pro-prietarii de moșie și țărani, arendașul și organizatorul de trusturi, cu timpul va tinde tot mai mult să dispară; domeniile statului și ale insti-tuțiilor de utilitate publică vor servi și ele pentru a asigura un câmp de-muncă liberă țărănimii noastre, etc; iar pe de altă parte legea tocmelilor agricole va îndepărta abuzurile strigătoare și va tinde să aducă mai multă dreptate în raporturile dintre cultivatorii de moșii și muncitorii agricoli.

Din punctul de vedere economic, toate aceste rezultate, fără în-doială, se vor rezuma în creșterea părții cuvenite țărănimii din venitul național, și mai ales pe sama categoriei sociale atit de puțin interesante-cum sînt arendașii.

Dar, nu trebuie să ne facem iluzii. Pentruca rezultatele să fie mai simțitoare pentru masa țărănească, nu ne putem opri la reformele de astăzi; ele trebuiesc să fie privite numai ca un început al noii politici agrare ce ni se impune, dacă voim ca „marea misiune istorică a nea-mului românesc” să nu rămînă numai un cuvînt de amăgire.

Vom reveni însă în cronica viitoare.

C. Stere.